

Anoniem?

Zondagmorgen 26 mei 2024, Sint-Catharijnekerk, ds. Eibert Kok
Lezingen: Exodus 3: 1-13 en Johannes 3: 1-16

Als ik gebeld wordt op mijn mobiele telefoon en ik zie dit staan: Anoniem, dan vind ik dat vervelend. Een oproep. Voor mij. Maar ik krijg geen idee wie die ander is die probeert om contact met mij te krijgen. Ik heb er geen naam en geen gezicht bij.

Nu was dat vroeger ook zo. Als je gebeld werd op een ouderwetse telefoon, dan hoorde je alleen de telefoon overgaan en wist je niet wie er aan de andere kant van de lijn was.

Maar tijden zijn veranderd en elke moderne telefoon heeft nummerweergave, zodat je, als je gebeld wordt, op het scherm het nummer kunt zien van degene die jou belt, en als je die persoon in je telefoonboek hebt staan, dan verschijnt ook nog de naam.

'(O)ma Kok'. Dan weet ik dat mijn moeder mij belt. Voordat ik de telefoon opneem, heb ik al een naam en een gezicht en een stem voor me.

Maar niet als 'Anoniem' op het scherm verschijnt.

Ik vind dat irritant, niet alleen omdat ik dan niet weet wie contact met mij wil leggen, maar ook omdat ik weet dat die ander dat bewust zo ingesteld heeft. Mensen of bedrijven maken zich bewust anoniem. Kun je ook niet terugbellen. Contact zoeken de andere kant op is niet mogelijk.

Ik vind dat niet prettig, iemand zonder naam en zonder gezicht. Maak je bekend. Al is het alleen maar een nummer, ook al weet je dan ook nog niet wie het is, je kunt iemand traceren. Het veel plezieriger als er een naam verschijnt. Iemand die ik ken. Helemaal mooi is met een foto. Met een gezicht!

En als ik even niet kan antwoorden, kan ik altijd op een ander moment nog antwoorden door terug te bellen.

Waarom deze inleiding?

Omdat het vandaag gaat over de vraag of God een naam en een gezicht heeft.

Het gaat over de vraag hoe God zich aan ons mensen bekendmaakt.

Is God een groot vraagteken? Anoniem, de grote onbekende, zonder naam en gezicht, die misschien wel eens bij je aanklopt, maar je hebt verder geen flauw idee, dus waarom zou je daar iets mee willen? Of heeft God een naam en een gezicht?

Regelmatig kom ik mensen tegen die wel geloven dat er 'iets' is, maar het moeilijk vinden om daar woorden aan te geven.

Is God 'iets', anoniem, zonder naam en gezicht?

De Bijbelverhalen van vanmorgen kunnen ons misschien helpen. Het eerste verhaal is van Mozes in de woestijn. Hieraan vooraf gaan de verhalen dat Mozes geboren wordt in Egypte als kind van het volk Israël en dat hij geadopteerd wordt als zoon door de dochter van de farao. Zo groeit hij op aan het hof.

Maar als hij dan een keertje opkomt voor een Israëlitische volksgenoot gaat het mis. Hij vlucht de woestijn in om veilig te zijn voor de straf van de farao. Hij gaat daar door het leven als schaapherder. Dan komen we bij het verhaal van vanmorgen.

Mozes is met zijn schapen in de woestijn, en dan verschijnt hem iets bijzonders. Een doornstruik staat in brand. Maar die doornstruik verteert niet. Dat maakt Mozes nieuwsgierig. Hij gaat kijken. Dan komt er een oproep: Mozes! Mozes! Mozes accepteert de oproep: Ik luister. Hoe gaat God zich bekend maken? Ik ben de God van...

Het woord 'god' is in de Bijbel een functie, zoals 'koning'. Wij hebben koning Willem-Alexander, de Belgen hebben koning Filip. Je hebt tientallen, honderden koningen. Dat is de functie en ze hebben ook een naam: Willem-Alexander, Filip.

Zo vind je in de bijbel het besef dat er tientallen goden zijn. Maar met wat voor God heeft Mozes hier van doen? De God van...

Van je vader, van Abraham, van Isaak, van Jakob. De God van... Maar nog geen naam. Als we doorlezen, merken we dat Mozes daar geen genoegen mee neemt. Hij vraagt door. Wat is de naam van deze God?

יהוה

Toen antwoordde God: 'Ik ben die er zal zijn. IK ZAL ER ZIJN.'

In het Hebreeuws zijn dat vier letter. Ze staan hier in de kerk bovenaan het Tiengebodenbord boven het orgel. JHWH in onze letters. Alleen medeklinkers, want in het Hebreeuws worden alleen de medeklinkers geschreven, de klinkers moet je er bij denken.

Uit eerbied voor die naam is later in het jodendom het gebruik ontstaan om die naam niet uit te spreken. Als een jood uit de Bijbel leest en de naam van God tegenkomt, dan zal die die naam niet uitspreken maar vervangen door iets anders.

Eigenlijk doen wij hetzelfde, want in onze Bijbelvertalingen wordt die naam meestal weergegeven met het woord HEER, met allemaal hoofdletters.

Dit is dus de naam van God. JHWH. Een naam die we niet uitspreken.

Misschien een wat merkwaardige naam, maar belangrijker is de betekenis van die naam. Het is een vorm van het werkwoord zijn. De Bijbel in Gewone Taal vertaalt die naam zo: Ik ben er altijd.

Die God van jou, wie is dat?

Dit is de naam van God: Ik ben er, ik ben er altijd, ik ben altijd bij je, vrij vertaald: ik laat je niet los, ik ga altijd met je mee, door dik en dun, goede tijden, slechte tijden, ik ben er altijd. Dat is Gods naam waarmee hij zich aan ons bekendmaakt.

God krijgt in het Bijbelverhaal dus een naam, heeft God ook een gezicht?

Zou het antwoord op die vraag kunnen zijn dat God een gezicht krijgt in Jezus?

Is dat niet de betekenis van Jezus, dat we in hem God in het gezicht kijken. Wie is God? Kijk naar Jezus, hoe hij met mensen omging, hoe hij er voor mensen was.

Dan komen we bij het tweede Bijbelverhaal van vanmorgen, de ontmoeting van Jezus en Nikodemus. Hij komt in de nacht naar Jezus toe. Dat vind ik bijzonder. Waarom in de nacht? Is dat omdat Nikodemus de ontmoeting geheim wil houden? Of geeft het aan dat Jezus altijd bereikbaar is, ook in de nacht? Als er een oproep naar hem toekomt, dan zal hij die niet weigeren. Of is het symbolisch? Het was nog donker in het leven van Nikodemus, het licht was hem nog niet opgegaan.

Nikodemus was een farizeeër, dus iemand die goed thuis was in de geloofsleer, en die ook – daar stonden farizeeën om bekend – probeerde dat te vertalen naar het gewone dagelijkse leven. Maar we krijgen wel de indruk dat deze man daar nogal rationeel mee bezig is. Het geeft de indruk dat Jezus en Nikodemus op een andere golflengte zitten, Nikodemus op het niveau van het hoofd en Jezus op het niveau van het hart. Nu moet je nooit het hoofd verliezen, maar daar kan het niet blijven.

Om een voorbeeld te gebruiken: Je kunt op twee manieren met de zon bezig zijn. Echte zonzonaanbidders zullen als ze de gelegenheid hebben en de zon schijnt een plekje in de zon opzoeken om zo de zonnestralen, de warmte op hun lijf te voelen.

Je kunt ook op een andere manier liefhebber van de zon zijn door van alles te bestuderen wat er over de zon te studeren is. In de boeken, achter de computer, op internet, en zo meer weten over de zon dan de meeste mensen.

Maar als ik in die situatie binnen blijf zitten zoeken en niet naar buiten ga, zal ik nauwelijks ervaren wat een zonzonaanbidder, die misschien weinig of niets van de zon afweet, wel ervaart: wat het is de zon op je lijf te voelen, je warm voelen worden door de stralen van de zon, genieten van de kracht van de zon. Dan pas geeft de zon kleur aan je leven.

Voel je het verschil? In het ene geval weet je veel maar ervaar je niet de kracht van de zon, in het andere geval ervaar je wel de kracht. Misschien kan die vergelijking helpen om bij de

betekenis van dat zinnetje te komen: alleen wie opnieuw wordt geboren, kan het koninkrijk van God zien.

Als het alleen maar interessant blijft, dan kom je niet waar je zijn moet. Pas als er binnenin iets nieuws gaat groeien, als daar iets nieuws geboren wordt, als je als het ware zelf nieuw geboren wordt, ga je iets ervaren van wat hier genoemd wordt: het koninkrijk van God.

Nu is wedergeboorte in sommige kerkelijke kringen een hele grote, zware term, en wordt er op grond van dit Bijbelgedeelte een dringende oproep gedaan: je móet opnieuw geboren worden. Als een opdracht.

Ik zou het zelf niet zo willen uitvergroten tot een bevel, geboren worden is uiteindelijk iets wat je niet kunt doen, het overkomt je, je wórdt geboren, zoals je verliefd wórdt. Daar kun je wel naar verlangen en naar streven, maar het gaat niet op bevel: jij moet verliefd worden.

Maar ik hoor in dit Bijbelverhaal wel een uitnodiging. Om je ervoor open te stellen, om je open te stellen voor die kracht van God, om in de Geest van God, in de Geest van Jezus te leven. Laat die kracht bij je binnenkomen, stel je open, zodat er bij je iets kan gaan groeien. Nikodemus kwam in zekere zin als een toeschouwer naar Jezus toe, iemand die er veel van af weet en nog meer wil weten, zoals een zonliefhebber veel van de zon kan weten. Jezus nodigt hem uit om van toeschouwer deelnemer te worden.

Mozes en Nikodemus waren allebei in eerste instantie heel nieuwsgierig, ze gingen er op af. Maar dan komt er een oproep naar hen toe, met een naam, en een gezicht, en ze worden steeds terughoudender.

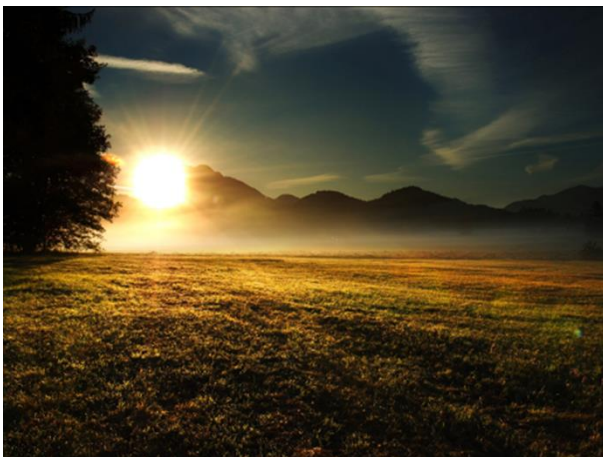
Mozes vraagt zich af: Kan ik dat wel?

Nikodemus verzucht: Maar hoe kan dat dan? Hij begrijpt het niet.

Maar dat hoeft ook niet. Het gaat niet om kunnen, of om begrijpen. Het gaat om openstaan: neem die oproep aan. Het gaat om openstaan en deelnemen.

Als je verder leest in Exodus en in Johannes dan ontdek je dat bij beide, Mozes en Nikodemus, er iets is gaan veranderen.

Ze werden als het ware nieuw geboren, een ander mens.

Nikodemus kwam – daar begon het mee – in het donker naar Jezus. Het sluit af in het licht. Het Bijbelgedeelte eindigt zo: ‘Wie oprecht handelt zoekt het licht op zodat zichtbaar wordt dat God werkzaam is in alles wat die doet.’

Zo krijgt God een naam en een gezicht. In Jezus. Maar niet alleen in Jezus. Ook door wie jij bent. Voor de mensen om je heen.